

Maria Balcerowicz-Szkutnik

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Ekonomii
Katedra Analiz i Prognozowania Rynku Pracy
maria.balcerowicz-szkutnik@ue.katowice.pl

**DYNAMIKA ZATRUDNIENIA W ASPEKCIE
ZMIAN SEKTOROWYCH W PAŃSTWACH
EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ
W OKRESIE POAKCESYJNYM**

Streszczenie: Jednym z efektów rozszerzającego się w ostatnich dziesięcioleciach procesu globalizacji są zmiany o charakterze gospodarczym, społecznym, a nawet politycznym, widoczne również na rynku pracy w postaci zmiany struktury zatrudnienia i tym samym zmiany jego obrazu. Mają one swe źródło w nowoczesnych technologiach, przekształcając cywilizację industrialną w cywilizację usługową. Skala tych zmian zależna jest pośrednio od potencjału zasobów pracy występujących na lokalnych (w sensie całych państw) rynkach pracy. Artykuł poświęcony jest analizom dynamiki zmian struktury zatrudnienia w podstawowych działach gospodarki wybranych państw Unii Europejskiej z wyraźnym wyróżnieniem Europy Środkowo-Wschodniej w powiązaniu ze zmianami modelu konsumpcji, traktowanymi jako echo procesów globalizacyjnych.

Słowa kluczowe: rynek pracy, sektory zatrudnienia, globalizacja, serwicyzacja.

Wprowadzenie

Celem głównym artykułu jest analiza dynamiki parametrów, charakteryzujących rynek pracy wybranych państw UE w nawiązaniu do procesów globalizacyjnych. Analizy szczegółowe obejmują dyskusję dynamiki zmian współczynników aktywności zawodowej, wskaźników zatrudnienia z uwzględnieniem dynamiki zmian struktury zatrudnienia w ujęciu postępującego procesu serwicyzacji. Zakres czasowy badania to lata 2004-2013, a wybrana grupa państw to państwa bloku Europy Środkowo-Wschodniej, należące do struktury Unii Europejskiej. Kraje, które objęto analizami szczegółowymi to Polska, Czechy, Słowa-

cja, Węgry, Bułgaria, Rumunia, Słowenia oraz Litwa, Łotwa i Estonia. Wykorzystując proste metody analiz statystycznych oraz ekonometrycznych podjęta została próba ustalenia prognoz parametrów, charakteryzujących rynek pracy na lata 2014, 2015 i 2016. W związku z dostępnością danych za rok 2014, istnieje możliwość oceny jakości prognoz przez ich porównanie z wartościami rzeczywistymi.

Rynek pracy wybranych państw uległ po 2004 r. istotnym zmianom ze względu na konieczność dopasowania do wymogów UE, potrzebie podporządkowania się szeregu wspólnych strategii gospodarczych (np. Strategii Lizbońskiej) lub po prostu konsekwencjom tzw. „otwarcia granic” i nasilonej fali migracji zarobkowej widocznej po 2004 r. Zatem okres badań, wspólny dla wszystkich państw, to lata 2004-2013, pomimo tego że Bułgaria i Rumunia wstąpiły do UE nieco później. Bazę danych stanowiły dane dostępne na stronie Eurostatu i krajowych urzędów statystycznych. Metoda badawcza to w szczególności analiza wskaźnikowa, konstrukcja linii trendu oraz próba ustalenia prognoz wybranej grupy parametrów, określających kondycje rynku pracy. W miarę potrzeb wykorzystano interpretacje graficzne wybranych wskaźników.

1. Procesy globalizacyjne i ich skutki

Globalizacja oznacza, w najprostszym ujęciu, łączenie oraz przenikanie się systemów gospodarczych, prowadzących do stworzenia międzynarodowych powiązań, znoszących granice, m.in. ekonomiczne, społeczne i polityczne. Proces globalizacji związany jest z określonymi nadziejami orazi obawami o charakterze ekonomicznym i społecznym. W nawiązaniu do procesu globalizacji, przedmiotem obserwacji, analiz i ocen w prezentowanym artykule są zmiany, jakie zachodzą w różnych sferach funkcjonowania gospodarki, a zwłaszcza w zakresie funkcjonowania rynku pracy, w tym odnoszące się do pozycji konsumentów i zmian w konsumpcji.

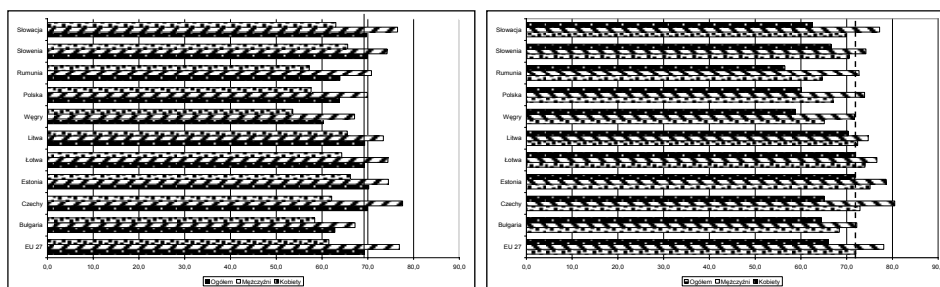
Uznając konsumpcję jako istotny element składowy rzeczywistości społeczno-gospodarczej, uwarunkowanej splotem różnych czynników, należy zwrócić uwagę, m.in. na globalizację podziału pracy i wiedzy, narastanie ryzyka gospodarczego i finansowego, zmiany demograficzne, a także wyłanianie się nowego porządku ekonomicznego oraz politycznego. Konsumpcja stała się jedną z ważniejszych kategorii nie tylko w ekonomii, ale także w innych dyscyplinach społecznych, szczególnie w socjologii, psychologii czy antropologii. Dynamika zmian modelu konsumpcji wpływa bezpośrednio na strukturę rynku pracy zwłaszcza w zakresie rozszerzającego się zjawiska serwicyzacji gospodarki.

Serwicyzacja gospodarki praktycznie oznacza wzrost znaczenia usług w gospodarce, wyrażającego się zarówno wzrostem udziału sektora III usługowego, jak i rozszerzenia rozmaitych funkcji usługowych w pozostałych sektorach. Zmiany strukturalne w gospodarce, mają swe źródło w nowoczesnych technologiach, przekształcają cywilizację industrialną w cywilizację usługową, budowaną przez społeczeństwo wiedzy [szerzej: Skórska, 2013]. Skala tych zmian zależna jest pośrednio od potencjału zasobów pracy, występujących na lokalnych (państwowych) rynkach pracy.

2. Dynamika aktywności zawodowej i poziomu zatrudnienia w odniesieniu do okresu poakcesyjnego

Podstawowy miernik określający kondycję rynku pracy, czyli współczynnik aktywności zawodowej definiowany jest najprościej jako procentowy udział aktywnych zawodowo (czyli osób pracujących lub niepracujących, a zainteresowanych podjęciem pracy bezrobotnych), w odniesieniu do ogólnej liczby ludności danej kategorii rozróżnianej ze względu na wiek, poziom wykształcenia oraz płeć w pierwszej kolejności rozważa się jego ogólną postać dla przedziału wieku 15-64 lata. Opierając się na wiarygodnych źródłach¹, podających wartości współczynnika aktywności zawodowej możemy stwierdzić, iż natężenie miernika było zdecydowanie różne dla wybranych państw, co, biorąc pod uwagę różne uwarunkowania gospodarcze, nie jest zaskoczeniem. W roku 2004 najniższy poziom aktywności zawodowej widoczny był w przypadku Węgier (60,2%), a najwyższy w przypadku Estonii (70,2%). W kolejnych latach w przypadku wszystkich państw nastąpił nieznaczny wzrost poziomu aktywności zawodowej. Wzrost nie przekraczał średnio w skali roku 1%, lecz przyniosło to zdecydowaną poprawę poziomu aktywności zawodowej w skali badanych dziesięciu lat. Najsilniejszą dynamikę zmian mierzoną ustaloną w oparciu o średnią geometryczną zaobserwowano w przypadku Węgier i Bułgarii, natomiast najslabszą w przypadku Słowenii i Słowacji (odpowiednio ok. 0,95% i 0,032%). Biorąc pod uwagę przeciętny poziom miernika dla wszystkich państw UE w roku 2013, jedynie Estonia, Litwa, Łotwa i Czechy w nieznacznym stopniu przekroczyły jego poziom, pozostałe państwa nie osiągnęły przeciętnego poziomu unijnego, wynoszącego 69% w roku 2004 i 72% w roku 2013 (rys. 2).

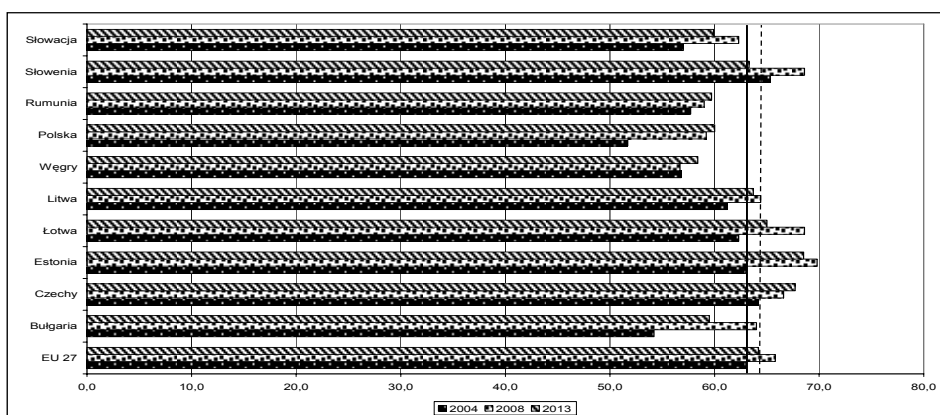
¹ Jak wyżej wspomniano, głównym źródłem danych są opracowania prezentowane w bazie Eurostat, a w przypadku ich braku wartości mierników dostępne na stronach centralnych jednostek statystycznych poszczególnych państw.

Rys. 1. Poziom aktywności zawodowej w wybranych krajach UE w latach 2004 i 2013 w %

Źródło: [www 1].

Bardziej precyzyjnie rzeczywistą sytuację na rynku pracy określa wskaźnik zatrudnienia, zatem w analizach szczegółowych, z uwzględnieniem dodatkowych czynników, z reguły wykorzystuje się jego wartość. Analizując dynamikę poziomu zatrudnienia w latach 2004-2013, ogólnie można stwierdzić, iż poziom zatrudnienia wzrósł w 2013 r. w porównaniu z 2004 r. (rys. 2), jednak tempo wzrostu w przypadku poszczególnych państw nie jest takie same, a wręcz widoczne jest w przypadku niektórych z nich (Litwa, Łotwa, Estonia czy Słowenia) odwrócenie kierunku zmian w 2008 r. Przyczyn zachwiania wzrostowej tendencji zmian można dopatrywać się w kryzysie finansowym, który wystąpił w 2008 r. Występujące wówczas niekorzystne zmiany na rynkach finansowych, miały istotny wpływ na kondycję gospodarczą państw i tym samym na rynek pracy. Zwłaszcza kryzys finansowy wpływa ujemnie na rynek pracy poprzez redukcję zatrudnienia, co z kolei powoduje załamanie gospodarki. Zatem tendencja spadkowa poziomu zatrudnienia widoczna po roku 2008, może być uznana za konsekwencję kryzysu finansowego, obejmującego swym zasięgiem nie tylko Europę, ale i inne państwa świata.

Rys. 2. Wskaźnik zatrudnienia w wybranych krajach UE w latach 2004, 2008 i 2013 w %

Źródło: [www 2].

3. Dynamika zmian poziomu zatrudnienia według branż

Rozważając poziom zatrudnienia, należy wskazać fakt, iż jest on silnie związany z czynnikami o charakterze demograficznym i nie sposób pominąć ich wpływu na ten wskaźnik. Ogólnie w rozważanym przedziale czasowym w latach 2004-2013 wystąpił w skali całej struktury unijnej nieznaczny wzrost poziomu zatrudnienia (ok. 2%), jednak w poszczególnych państwach skala wzrostu nie była zachowana na poziomie ogólnounijnym i dla niektórych wzrost poziomu zatrudnienia był znaczniejszy (Bułgaria, Estonia i Polska), a w przypadku innych widoczny był wyraźny spadek (Słowenia i Węgry).

Kolejnym czynnikiem różnicującym poziom zatrudnienia jest sektorowość gospodarki w ujęciu najprostszego trójsektorowego podziału na przemysł, usługi i rolnictwo. Restrukturyzacja gospodarki poszczególnych państw UE wymusiła zmianę proporcji w strukturze zatrudnienia. W coraz szerszym zakresie występowała konieczność podejmowania pracy w sferze usług, zamiast w przemyśle. Jednocześnie definicja „usługi” uległa zdecydowanej zmianie. Jest to związane w znacznym stopniu z powstaniem nowych rodzajów usług, zmianą ich roli i zasięgu, co wpływa na rozwój ekonomiczny w bezpośrednim lub pośrednim sensie, poprzez podnoszenie konkurencyjności różnych gałęzi gospodarki.

Zapoczątkowana w latach 90. XX w. polityka gospodarcza rządów wielu państw, m.in. Polski, w ramach procesu restrukturyzacji doprowadziła do upadku wielu nierentownych przedsiębiorstw państwowych. Spowodowało to znaczne umniejszenie roli przemysłu i rolnictwa w ogólnych strukturach gospodarczych. Dodatkową przyczyną wzrostu sektora usług w gospodarce jest szybki wzrost roli handlu, głównie z powodu niskiej kapitałochłonności w tworzeniu nowych miejsc pracy. W efekcie wprowadzonych zmian ustrojowych i restrukturyzacji gospodarki, nastąpił wzrost infrastruktury usługowej oraz znacznie zwiększył się obszar jej działania. Unowocześnienie gospodarki i poprawa jej konkurencyjności, uzyskiwana jest poprzez wprowadzenie nowoczesnych i całkiem nowych rodzajów usług rynkowych, opartych na wiedzy. Rozwój sektora usług związany z doskonaleniem i poprawą procesów gospodarczych ma wpływ na ich długofalowy i stabilny rozwój.

Odwołując się do zakresu oraz roli usług warto sprecyzować, że sfera usług obejmuje te wszystkie działy gospodarki narodowej, których podstawą jest świadczenie określonych usług na rzecz ludności (odpłatnie lub nie), a także na potrzeby gospodarki narodowej. Zalicza się do nich głównie transport i łączność oraz handel. Dodatkowo do sektora usług zalicza się sferę działalności niematerialnej, obejmującej, takie obszary jak: nauka i rozwój techniki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, ochrona zdrowia i opieka społeczna, kultura fizycz-

na, turystyka i wypoczynek, gospodarka mieszkaniowa, finanse i ubezpieczenia, administracja państwowa i wymiar sprawiedliwości oraz organizacje polityczne. Doszukując się bezpośredniego lub pośredniego wpływu usług na procesy gospodarcze, wystarczy wskazać na ściśle powiązania nauki i rozwoju techniki z tempem wzrostu działów produkcyjnych gospodarki narodowej. Rozwój nauki i techniki, upowszechnianie i wzrost poziomu oświaty, rozwój kultury, ochrony zdrowia i innych usług socjalno-bytowych to obecnie bardzo istotne elementy pobudzające wzrost społeczno-gospodarczy. Poprzez oddziaływanie na wzrost poziomu oraz jakości wykształcenia, kwalifikacji zawodowych oraz ogólny wzrost poziomu kultury oraz jakości życia świadczone usługi niematerialne wpływają na zwiększenie wydajności i jakości pracy osób zatrudnionych w gospodarce narodowej, a także dynamizują tempo społeczno-gospodarczego rozwoju kraju. Zatem w szczegółowych analizach z zakresu struktury rynku pracy, nie można dynamiki zatrudnienia w sektorze usług, czyli tzw. sektorze trzecim gospodarki narodowej pominąć.

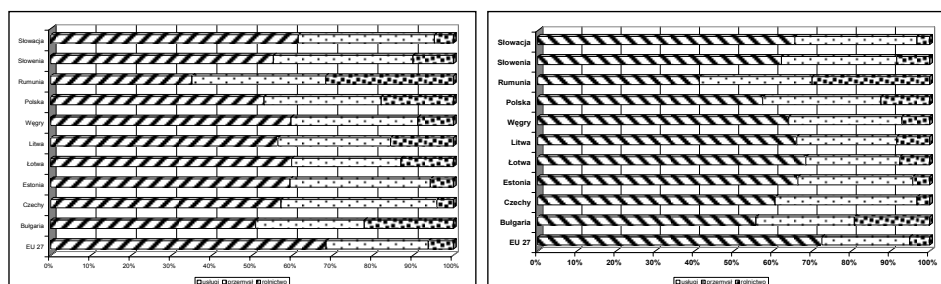
Jednocześnie należy zwrócić uwagę na fakt, że wzrost zatrudnienia w usługach odbywa się kosztem znacznych ubytków pracowników w dwóch pozostałych sektorach [Bukowski, 2011]. O ile łatwy do wyjaśnienia jest spadek zatrudnienia w przemyśle (restrukturyzacja, likwidacja nierentownych zakładów i miejsc pracy czy brak chęci ze strony pracownika do zmiany kwalifikacji), to niepokojące oraz trudne do wyjaśnienia jest obniżenie w sposób drastyczny poziomu zatrudnienia w rolnictwie. Tutaj jedynym wytłumaczeniem może być, poza wprowadzaniem szeregu unowocześnień w produkcji rolnej, niechęć ludzi do podejmowania ciężkiej pracy. Dynamika spadku poziomu zatrudnienia w rolnictwie jest znacznie silniejsza niż w przemyśle.

Analizując strukturę zatrudnienia według branż w podziale na trzy sektory (rys. 3), stwierdzamy, że w każdym z wybranych państw zatrudnienie w sferze usług jest na najwyższym poziomie oraz zdecydowanie przewyższa poziom zatrudnienia w pozostałych gałęziach gospodarki. Jednak w porównaniu z przeciętnym poziomem zatrudnienia w usługach obserwowanym w UE, ogółem wynoszącym 68,4% w roku 2004 i 72,5% w roku 2013, jest on niższy i zdecydowanie zróżnicowany w wybranej grupie państw. Najbliżej poziomu przeciętnego UE były w 2004 r. Słowacja, Estonia, Łotwa i Węgry (ok. 60%), a najbardziej odległy poziom widoczny był w Rumunii i Bułgarii (odpowiednio 35% i 51%). W roku 2013 uporządkowanie według wartości wskaźnika nie uległo zmianie, jedynie wartości mierników wzrosły o kilka punktów procentowych, pozostając nadal poniżej przeciętnego poziomu UE. Największa grupa zatrudnionych w trzecim sektorze pracowników była w państwach nadbałtyckich, czyli Łotwie

(68,4%), Estonii (66,4%) i Litwie (66,1%) oraz w Słowacji, a najmniej zatrudnionych w usługach było pracowników mieszkających w Rumunii (41,3%) i Bułgarii (55,6%).

a) rok 2004

b) rok 2013

Rys. 3. Wskaźnik zatrudnienia według branż w wybranych państwach UE w roku 2004 i 2013 w %

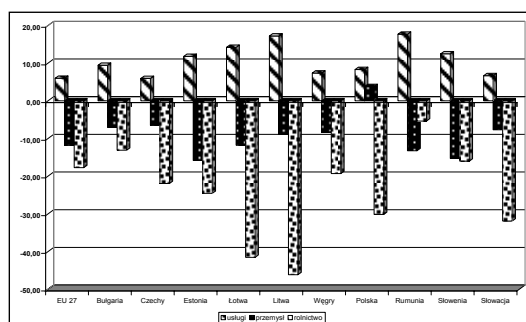
Źródło: [www 3].

Rozważając przyczyny tych rozbieżności, można wskazać różną dynamikę restrukturyzacji gospodarki, a przede wszystkim nieco późniejsze przystąpienie tych dwóch państw do struktur UE. Zmiana systemu gospodarowania, wymuszająca na państwach członkowskich bardziej dynamiczny rozwój nowoczesnych technologii i tym samym zmianę struktury zatrudnienia. Ograniczenie roli przemysłu i tzw. bezzatrudnieniowy wzrost PKB ma niezaprzeczalny wpływ na wzrost zatrudnienia w sferze usług, a także ograniczenie zatrudnienia w innych gałęziach. Nie bez znaczenia jest zmiana sposobu zatrudnienia, zwrócona na samozatrudnienie czy zatrudnienie w niepełnym wymiarze lub wielozatrudnienie. Te nowe formy zatrudnienia możliwe są w większym stopniu w sferze usług niż w przemyśle. Szczegółowa analiza przeciętnego tempa zmian poziomu zatrudnienia w wymienionych trzech gałęziach gospodarki w kolejnych latach przedziału czasowego 2004-2013 pokazuje, że najbardziej dynamiczne zmiany w sensie corocznego wzrostu poziomu zatrudnienia w usługach widoczne były w Rumunii (1,82%) i na Litwie (1,78%), przekraczały niemal trzykrotnie coroczny przyrost zatrudnienia w usługach w skali całej UE (0,65%). Natomiast najniższe tempo wzrostu obserwowano w przypadku Czech (0,64%) i było ono nieznacznie niższe od poziomu unijnego.

Jednocześnie widoczny był spadek poziomu zatrudnienia w przemyśle i rolnictwie. Jak należało się spodziewać spadek zatrudnienia w rolnictwie jest zdecydowanie silniejszy niż w przemyśle i bardziej dotkliwy w tych państwach,

w których zatrudnienie w usługach wzrastało najsilniej. Było tak na Litwie (-6,65%), Łotwie (-5,79%) i Słowacji (4,18%). A najniższy coroczny przeciętny spadek zatrudnienia w rolnictwie był w Rumunii (-0,61%).

Jeśli ocenimy skalę wzrostu i spadku zatrudnienia w poszczególnych sektorach w roku 2013 w stosunku do 2004 r. dla każdego z państw (rys. 4), to widoczne jest, że w usługach wzrost wystąpił w każdym z wybranych państw. Warto przy tym zauważyć, iż jedynie w Polsce w niewielkim stopniu widoczna była tendencja wzrostowa poziomu zatrudnienia w przemyśle, natomiast w rolnictwie spadek był znaczny oraz sięgający nawet poziomu powyżej 40% (Litwa i Łotwa).

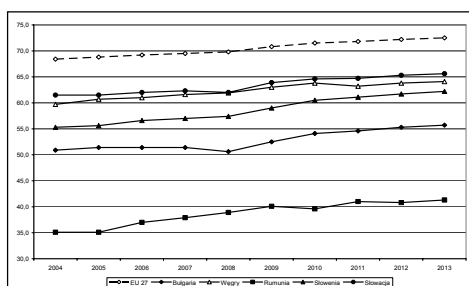
Rys. 4. Dynamika zmian wskaźnika zatrudnienia według sektorów gospodarki w roku 2013 w stosunku do 2004 r. dla wybranych państw UE

Źródło: [www 3].

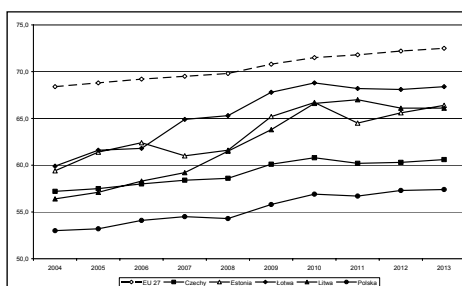
4. Tendencja rozwojowa poziomu zatrudnienia według sektorów

Badając bardziej szczegółowo zmiany w poziomie zatrudnienia w poszczególnych sektorach, a zwłaszcza tendencję rozwojową wskaźników zatrudnienia można stwierdzić jednoznacznie, że wszystkie z wybranych dziesięciu państw Europy Środkowo-Wschodniej wykazują podobną, a raczej taką samą tendencję wzrostową lub spadkową. W przypadku poziomu zatrudnienia w usługach jest to wyraźny wzrost (rys. 5 a) i b)), niedosięgający przeciętnego poziomu zatrudnienia w usługach w UE, ale bardziej dynamiczny. Widoczne to jest w przypadku Rumunii (przeciętny roczny wzrost poziomu zatrudnienia w usługach to 1,82%), Litwy (odpowiednio 1,77%) czy Łotwy (1,48%) podczas, gdy dla całej UE średnie tempo zmian to wzrost o 0,64%. Jedynie dla Czech oraz Słowacji tempo wzrostu zatrudnienia w usługach jest zbliżone do ogólnounijnego i wynosi 0,64% i 0,71%.

a) BL, HU, RO, SL, SV

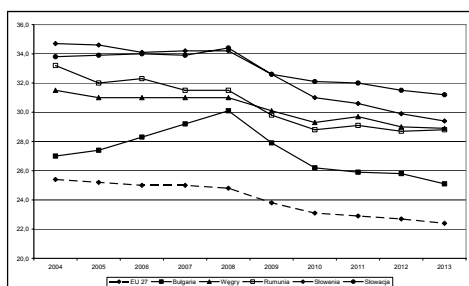
b) CZ, PL, LT, LV, ES

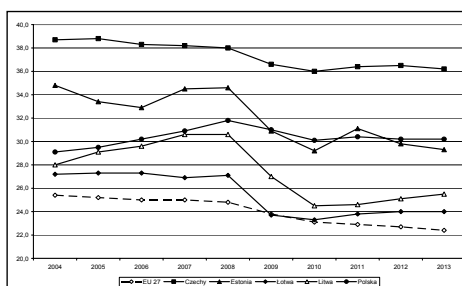
Rys. 5. Funkcja trendu wskaźnika zatrudnienia w usługach dla wybranych państw za lata 2004-2013

Przeciwną tendencję obserwujemy, analizując poziom zatrudnienia w przemyśle. Jako, że zatrudnienie w usługach zwiększone jest kosztem ubytków zatrudnienia w przemyśle i rolnictwie, wskaźnik zatrudnienia w obydwu gałęziach wykazuje tendencję spadkową (rys. 6 a), b) i rys. 7 a) i b)).

a) BL, HU, RO, SL, SV

b) CZ, PL, LT, LV, ES

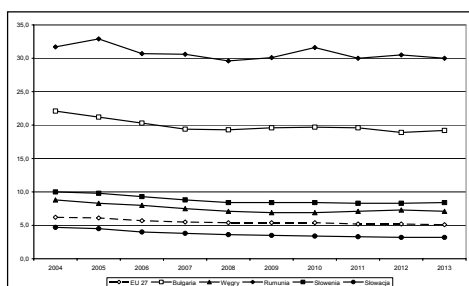

Rys. 6. Funkcja trendu wskaźnika zatrudnienia w przemyśle dla wybranych państw za lata 2004-2013

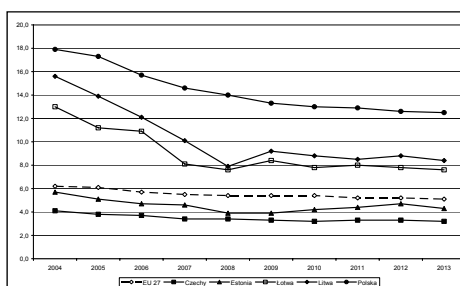
Dynamika zmian jest silniejsza i bardziej zróżnicowana, np. w przypadku Bułgarii Słowenii lub Litwy, Łotwy i Estonii, natomiast zatrudnienie w przemyśle jest na wyższym poziomie w każdym z państw wybranej dziesiątki niż wskazuje przeciętny poziom unijny.

Również w rolnictwie poziom zatrudnienia przewyższa w wybranych krajach poza Estonią, Czechami i Słowacją przeciętny poziom ogółu państw UE. Najliczniejszą grupę pracowników zatrudnia rolnictwo w Rumunii, Bułgarii i Polsce. Jednak tempo spadku nie jest zadowalające (jest zbyt szybkie) i jeśli zostanie zachowane w najbliższych latach to, poza Rumunią i Bułgarią, we wszystkich państwach zatrudnienie w rolnictwie nie przekroczy poziomu 10% w stosunku do ogółu zatrudnionych.

a) BL, HU, RO, SL, SV

b) CZ, PL, LT, LV, ES

Rys. 7. Funkcja trendu wskaźnika zatrudnienia w usługach dla wybranych państw za lata 2004-2013

Przeprowadzone analizy szczegółowe, dotyczące dynamiki zmian wskaźników i uzyskanej postaci linii trendu pozwoliły na wyznaczenie prognoz wskaźników zatrudnienia według branż na kolejne lata (tab. 1). Struktura zatrudnienia ze względu na branże jest w zasadzie zachowana. Widoczny jest wysoki i wzrastający poziom zatrudnienia w usługach oraz zdecydowany spadek zatrudnienia w rolnictwie, a także mniej intensywny spadek w przemyśle.

Tabela 1. Prognozy struktury zatrudnienia według branż na lata 2014-2016

	Usługi			Przemysł			Rolnictwo		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
EU 27	72,91	73,31	73,70	22,11	21,80	21,49	5,04	4,97	4,89
Bułgaria	56,35	56,94	57,54	24,76	24,32	23,89	18,87	18,70	18,53
Czechy	60,80	61,03	61,26	36,09	35,91	35,73	3,18	3,14	3,10
Estonia	67,00	67,54	68,09	28,62	28,08	27,53	4,42	4,42	4,41
Łotwa	68,77	69,20	69,64	23,83	23,62	23,41	7,37	7,14	6,92
Litwa	66,52	67,09	67,66	25,21	24,90	24,60	8,25	7,98	7,71
Węgry	64,49	64,83	65,17	28,51	28,23	27,94	7,13	7,10	7,07
Polska	57,88	58,29	58,69	30,11	30,05	29,99	12,14	11,82	11,49
Rumunia	41,63	42,08	42,52	28,40	28,08	27,76	30,05	29,93	29,82
Słowenia	62,90	63,59	64,27	28,74	28,11	27,49	8,32	8,27	8,21
Słowacja	66,10	66,54	66,99	30,81	30,45	30,10	3,09	3,00	2,90

Prognozy uzyskano w oparciu o metodę wag harmonicznych, będących jedną z metod adaptacyjnych prognozowania, uwzględniających w procedurach tzw. nowo napływające informacje. Prognozy wydają się dosyć wiarygodne, bowiem w przypadku roku 2014 możliwe jest porównanie wartości rzeczywistych wskaźników zatrudnienia z uzyskanymi prognozami (tab. 2) i rozbieżności nie są zbyt wielkie.

Tabela 2. Struktura wskaźnika zatrudnienia według branż w roku 2014 dla wybranych państw UE

GEO/TIME	EU 27	Bulgaria	Czechy	Estonia	Łotwa	Litwa	Węgry	Polska	Rumunia	Słowenia	Słowacja
Usługi	73,1	55,6	60,1	67,4	68,8	66,1	66,2	58,3	42,2	62,5	65,6
Przemysł	21,9	25	36,7	28,8	23,7	24,7	27,1	30,2	28,5	29,2	31,1
Rolnictwo	5	19,4	3,2	3,7	7,4	9,2	6,7	11,5	29,3	8,3	3,3

Źródło: Na podstawie [www 4].

Podsumowanie

Dynamicznie zmieniające się realia gospodarcze w skali całego świata wobec powszechnej globalizacji mają niezaprzeczalny wpływ na ekonomikę poszczególnych państw. Zmiany te wymuszają szereg kolejnych zmian w postawach zachowań wytwórców dóbr konsumpcyjnych i samych konsumentów. Zmiana modelu konsumpcji widoczna w skali makro- i mikrogospodarczej, w skali jednostek produkcyjnych i gospodarstw domowych ma swoje przełożenie na stronę popytową oraz podażową rynku pracy. To z kolei powoduje zmianę oczekiwań konsumentów i zmianę struktury zatrudnienia w poszczególnych działach gospodarki. Zmiany strukturalne w gospodarce, mają swe źródło w nowoczesnych technologiach, przekształcają cywilizację industrialną w cywilizację usługową, budowaną przez społeczeństwo wiedzy. Widoczne jest, że zmiany gospodarcze mają raczej ewolucyjny niż rewolucyjny charakter. Nie jest możliwe szybkie dokonanie zmian w strukturze zatrudnienia, traktując je jako konsekwencje zmian technologicznych. W wielu przypadkach zmiany technologiczne, zwłaszcza w ostatnich dziesięcioleciach, mają z reguły rewolucyjny charakter i nie zawsze rynek pracy jest w stanie za nimi w pełni nadążyć. Na obecnym, nowoczesnym rynku pracy ważna jest płeć, wiek i wykształcenie potencjalnego pracownika; te trzy podstawowe kryteria demograficzne w zasadzie w najsilniejszym stopniu kształtują strukturę współczesnego rynku pracy. Zachowuje się wyraźnie widoczna tendencja zmiany struktury gospodarki i zatrudnienia. Zanika zainteresowanie zatrudnieniem w rolnictwie, spowodowane najprawdopodobniej zmniejszoną opłacalnością produkcji rolniczej wymuszonej przez surowe restrykcje unijne oraz dynamiczny rozwój zatrudnienia w branżach usługowych, których rozwój i różnorodność stwarza szanse zdobycia atrakcyjnej pracy.

Literatura

- Balcerowicz-Szkutnik M. (2011), *Problemy bezrobocia w państwach nadbałtyckich UE – stan obecny i perspektywy zmian*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 66, s. 11-26.
- Balcerowicz-Szkutnik M. (2011), *The Diagnosing Parameters the Labour Market Generation 50+ in the Selected EU Countries* [w:] *Mathematical, econometrical and computer methods in finance and insurance 2009*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice, s. 11-24.
- Balcerowicz-Szkutnik M. (2012), *Problemy starzenia rynku pracy – analiza statystyczno-demograficzna dla wybranych państw UE*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 76, s. 103-116.
- Balcerowicz-Szkutnik M. (2013), *Uwarunkowania poziomu bezrobocia wybranych państw UE – analiza statystyczna*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 124.
- Balcerowicz-Szkutnik M. (2014), *Analiza przestrzenno-czasowa zjawiska bezrobocia w grupie państw nowych członków UE*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 181.
- Balcerowicz-Szkutnik M., Elagin S. (2014), *Serwicyzacja i zmiana modelu konsumpcji jako echo procesów globalizacyjnych* [w:] W. Szkutnik (red.), *Problemy społeczno-ekonomiczne w relacjach międzynarodowych. Analiza modelowa rozwoju regionów*, Praca Naukowa, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice
- Bukowski M. (red.) (2011), *Zatrudnienie w Polsce 2010. Integracja i globalizacja*, Warszawa.
- Frobel F. i in. (1980), *The New International Division of Labour: Structural Unemployment in Industrialised Countries and Industrialisation in Developing Countries*, Cambridge University Press, Cambridge.
- http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ergaed&lang=en (dostęp: 29.05.2014).
- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitModifiedQuery.do> (dostęp: 22.10.2014).
- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do;jsessionid=9ea7d07e30e374824d2f305c4cde840cacb010791fc1.e340aN8Pc3mMc40Lc3aMaNyTbx0Qe0> (dostęp: 29.05.2014).
- http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_grt_a&lang=en (dostęp: 25.09.2014).
- http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_urgan&lang=en (dostęp: 10.10.2014).
- Krugman P. (1996), *Technology, Trade and Factor Prices*, “NBER Working” Papers, No. 5355.
- Krugman P., Lawrence R. (1994), *Trade, Jobs and Wages*, “NBER Working Papers”, No. 4478.

Skórska A. (2013), *Uwarunkowania rozwoju sektora usług* [w:] D. Kotlorz (red.), *Serwicyzacja polskiej gospodarki – przemiany wewnątrzsektorowe*, Katowice.

[www 1] http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do?&state=new¤tDimension=DS-053514INDIC_EM (dostęp: 15.05.2014).

[www 2] http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do?&state=new¤tDimension=DS-053312INDIC_EM (dostęp: 22.05.2014).

[www 3] <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupDownloads.do> (dostęp: 31.05.2014).

[www 4] http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_ltu_a&lang=en (dostęp: 18.10.2014).

EMPLOYMENT DYNAMICS IN TERMS OF SECTORIAL CHANGES IN CENTRAL-EASTERN EUROPE STATES AFTER ACCESSION

Summary: One of the effects of fast developing globalization process are economic, social and political changes, that are visible on the labour market in terms of change of employment structure. Source of these changes are modern technologies, which change industrial society into services society. Scale of these changes indirectly bases on the potential of labour resources in domestic markets. Paper aim is to analyse the dynamics of changes of employment structure in basic economy fields in Central-Eastern Europe countries.

Keywords: labour market, employment sectors, globalisation.